

Літо в Бескидах

КУПИТИ

Про книгу

Цей неймовірний артбук занурить нас у чарівний світ Низьких Бескидів, покаже красу цього гірського пасма, розкриє таємниці тамтешніх лікарських рослин, познайомить нас із птахами, вовками й рештою тварин, проведе стежками магічної Лемківщини. Але передусім - це захоплива історія одних літніх канікул у Бескидах, розповідь про дитинство маленької дівчинки, яка має багато вільного часу й відкрите до пригод серце.

«Одного разу дівчина з міста приїхала до Низьких Бескидів і закохалася в них. Добре, що вона приїхала, адже завдяки цьому ми отримали "Літо в Бескидах" – книжку, настільки ж насичену барвами та запахами, як і пейзажі, які вона описує. Книжку, у якій зображені неймовірно мудрі жінки та сміливі допитливі дівчата, а також рослини і тварини Бескидів. Книжку, у якій малюнки та слова є рівнозначними героями, що рівні й у своїй красі. Так, це чудова книжка для дітей, але й дорослі можуть потайки її почитати. Ясна річ, тільки ті, для кого вовче виття – найприємніша музика у світі».

Моніка Шнайдерман

«Боже, який прекрасний артбук!»

Анджей Стасюк

«Якщо ви хочете, щоби ваша дитина була щасливою, – купіть їй цю книжку, а влітку візьміть її на відпочинок у Низькі Бескиди. Не до пансіонату, а до намету. Нехай вона збирає чорниці й суніці, розводить багаття, слухає спів птахів, спостерігає за життям на лузі, у калюжі чи струмку. Авторка, яка знає історію, етнографію та природу Низьких Бескидів і, що важливо, любить цей край, знайомить нас із його чарівним світом, ідучи слідом за Теркою і Нелею. Бабуся Текля – провідниця зникаючим світом лемківської культури. Від неї ми дізнаємося, що таке іконостас чи кивот, а також вивчаємо назви трав, які використовують у народній медицині. Гуляючи з Теркою, ми зустрічаємо жабу, жулана та змію. З Нелею відвідуємо рештки лемківських сіл і луки, що потопують у травах. Із цієї книжки ми також дізнаємося про диких тварин, які мешкають у лісах Бескидських гір, про їхні звички та про те, що їм вони потребують поваги та захисту. Запрошуємо вас у подорож надзвичайним світом Бескидів під проводом Марії Стшелецької!»

Марта і Станіслав Крицинські

Марія Стшелецька (1975) – професорка образотворчого мистецтва, художниця, ілюстраторка, дизайнерка одягу та плакатів, авторка анімаційних фільмів, бас-гітаристка й вокалістка панк-гуртів, акторка. Мама двох дітей і опікунка пса породи маламут. Уже понад чверть століття вона володіє ділянкою землі в Низьких Бескидах, яка, залежно від потреб, є місцем її самотності чи точкою зустрічі з друзями. Марія Стшелецька мандрувала пішки по Ісландії та здійснила одиночну велосипедну подорож північною Норвегією. Чотири сезони поспіль авторка була половиною двоособового екіпажу яхти, що возила науковців і туристів у важкодоступні райони Шпіцбергена.

Марія Стшелецька

ЛІТО В БЕСКИДАХ

ЧОРНІ ВІВЦІ®

ЛІТО В БЕСКИДАХ

Марія Стшелецька

ЛІТО В БЕСКИДАХ

З польської переклав *Андрій Любка*

ЧАСТИНА I

Ген далеко за полем є старий ліс.
Там є зайці. Й лисиці. І сарни.
Є там навіть вовки.
Там уночі літають сови.
Там во-о-о-о-о-овки вно-о-очі-і-і ви-и-и-и-и-иють¹.

Ромек, який сидів зі мною за партою, немилосердно розтягував склади, сподіваючись, що за цей час зможе пригадати, як звучать наступні букви. Терка вже досить довго його не слухала. Дивилася на шибку, якою ковзали краплі ранкового червненого дощу. Злива гуркотіла об бляшаний дах. Дівчинка розглядала окремі патьоки на склі. «Якщо цій великій краплі вдасться сковзнути вниз до підвіконня й не розтектися, то я побачу в лісі вовка, — думала, — а якщо по дорозі вона зіллється з іншими краплями, то побачу тільки оленів і сарн». Але, наче на зло, краплі постійно зливалися з одна з одною.

---

¹ М. Фальський, Буквар, 1957.

Коли Ромек нарешті домучив своє завдання, вчителька сказала, що сьогодні, як і вчора, після першого уроку відпустить їх додому, бо починаються жнива й батькам необхідна допомога. Терка швидко збрала своє шкільне приладдя і вистрибнула з-за парти, мов пружина. Молодших братиків і сестричок у неї не було, тож не мусила ніким опікуватися, а водночас була ще надто малою для праці в полі. На неї чекав чудовий день.

РОЗДІЛ І. **Колгосп**

Терка вибігла на ганок дерев'яної будівлі школи.

Дощ скінчився так само раптово, як і почався; так-то вже є з тим літнім дощем. Тепер чисте небо й гори відбивалися у великих калюжах. Вона рушила додому. Перестрибувала через калюжі й рахувала мокрих корів, які стояли на стрімкому пасовищі в горах. Коричневих було більше, ніж плямистих, зате плямисті були хоробрішими й підходили аж до самого лісу, а в лісі відомо хто живе. А як таємниче тепер той ліс виглядав... Увесь парував після дощу. З-поміж дерев клубочилися білі хмарки, ніби там кочували великі банди індіанців і подавали собі якісь димні знаки, запрошуючи одні одних на чай, бо злива вже вщухла.

Двері дому були відчиненими, хоча всі домочадці ще вдосвіта пішли на роботу. Тут немає потреби замикатися, бо всі в колгоспі знайомі між собою і ніхто не має нічого такого особливого, що можна було б украсти, а коли відчинено, то завжди можна позичити в сусіда пральну машинку «Frania», бо вона одна на все село, а діти можуть гратися в того, у кого саме нікого немає вдома, щоби нікому не заважати. Терка залишила книжки біля ліжка, з'їла бутерброд, який не встигла з'їсти зранку, і перед виходом пов'язала на голові свою улюблену червону хустинку. Отримала її від мами, а мама дістала її на зборах скаутів Організації піонерів Польщі («Для тебе, Вітчизно, б'ються наші молоді серця», — стверджував

напис на рубці хустки). Вона зайшла до повітки за своїм велосипедом і поїхала в магазин. Біля автобусної зупинки треба було злізти з велосипеда, бо там завжди дорогу заливала велетенська калюжа, а після неї вже було без сенсу знову сідати на велосипед — крамничка стояла поруч.

Ох, що ж то було за місце! Його називали крамничкою, але Терці воно здавалося королівством мух, а влітку — також і ос. Вони тут скрізь! Щойно ви заходили, як вас оточував цілий рій комашні, яка цікавилась, за чим же ви прийшли, і всюдисуще гудіння, схоже на звук трансформатора. Ця крамничка була комашиним трансформатором. Найбільше комахи нервувалися, коли ви хотіли придбати цукор.

Пан Тадек, голова всього колгоспу й одночасно директор крамнички, підходив до лади, відсував шибку й набирав на алюмінієву лопатку пів кілограма цукру. Тоді чорна гірка ставала білою, а оси й мухи дуже непокоїлися, літали навколо, перевіряючи, чи на лопатку не згребли і їхніх дітей і чи ніхто не поранився. Потім усе заспокоювалося й частина мух летіла під стелю, починаючи свій заплутаний танець навколо лампи. А оси натомість налітали на цукор чи обсідали солодкі булочки, а власне булочку з присипкою й хотіла купити Терка. Вона попросила в пана Тадека булочку, а також дванадцять яєць і хліб, які планувала завезти комусь особливому.

— У зошит? — запитав директор.

— М-м-м-м-м-м, — розмашисто закивала дівчинка, бо коли в тебе рот набитий булочкою, то відповісти можна тільки так.

У зошит, тобто на виплат чи «на бороду», означало рівно стільки, що платити нічого не треба, а батьки отримують зарплату, меншу саме на цю суму. Пан Тадек акуратно запакував усе в коричневі паперові торбинки, Терка забрала їх і швидко вийшла з крамнички, бо трохи побоювалася ос, які не хотіли по-доброму віддати булочку й намагалися залишити собі бодай солодку присипку.

Велосипед у неї був чудовий. Чудовий просто так, а також через те, що мав багажник із дротяним кошиком і кришкою на пружині.

Вона могла перевозити в ньому речі й не переживати, що ті випадуть. Тепер вона акуратно поклала туди, просто біля радянського бінокля, хліб і яйця, і закрила кошик так, ніби закриває багажник свого автомобіля. Усе було готово. Терка вирушила в дорогу.

Проминула великий корівник і розташовану на пагорбі вівчарню. Там, де закінчувалися господарські будівлі, починався стрімкий підйом, але вона знала, що якщо зможе виїхати нагору, то на неї чекатиме нагорода у вигляді тривалого і приємного спуску. Втім, виїхати їй не вдалося, й уже під самим вершечком вона злізла й почала штовхати велосипед біля себе. «Проклята гора», – подумала Терка, бо коли ти сама і їдеш на велосипеді, то можна трохи й полаятися. Вуйки під магазином лаються навіть тоді, коли не самі й не їдуть на велосипеді. На вершечку гори підйом був найкрутішим, але коли його здолаєш, то починалася красива дорога, з обох боків всіяна вівсом і пшеницею. Тут часто можна побачити оленів і козуль, бо пшениця їм дуже смакує, але не сьогодні. Сьогодні тут неабиякий гамір, бо почалися жнива. На полях дуже багато людей і навіть кілька тракторів, але здебільшого це чоловіки з косами, які позамотували собі сорочки на голови, мов тюрбани.

Терка їхала між полями, геть не крутячи педалі, й уявляла, що їде на мотоциклі. Намагалася не дивитися в боки, аби випадково не побачити своїх батьків, які точно вигадали би для неї якесь завдання – щось принести або за кимось збігати. Сьогодні на такі справи в Терки часу не було. Навіть якби вони загукали до неї, туркіт лелек заглушив би все. Тому вона дивилася тільки прямо перед собою. Поля тягнулися й тягнулися, а дорога вилася між ними, поступово опадаючи дедалі нижче.

Коли настав час крутити педалі, вона почула дзвоники овець. Поля закінчилися невеликим гаєм, а за ним починалися величезні пасовища, помережані вузькими заплутаними стежками, які повитоптували собі вівці. Отари завжди супроводжували такі великі білі гірські собаки, або ж, іще гірше, не супроводжували,

ІЛЮСТРАЦІЯ 1. Скотарство / Вівчарство

Отара (кердель) складається приблизно з двохсот овець. Випасом займаються югаси (молоді пастухи) та старший ватаг. Вівці зазвичай білі, але часом трапляється й «чорна вівця» або вівця з чорним писком. Вівця з рогами — це корнута.

З отарами овець також пасуться корови й кози. Отару охороняють вівчарки, тобто собаки породи підгалянська вівчарка. Такі собаки, попри милий зовнішній вигляд, бувають грізними, бо мусять оборонити отару від вовків. Це важка праця.

а лягали просто посеред дороги й нікого не пропускали. Терка дуже хотіла мати собаку, але ось цих білих псів боялася й ніколи не знала, що краще: проїхати біля них якнайшвидше чи злізти з велосипеда й дуже потихеньку пройти, вдаючи, що не боїться їх. «Привіт, ну, що тут у вас, як там вівці, стережуться? А, ну то дуже добре, бо з тими вівцями — то ціла кара божа, знаю, знаю, вони страшенно дурні, тільки бе-е-е і бе-е-е, і більш нічого. А вовків останнім часом не було? Як там ваші цуценятка, ховаються? Перекажіть їм, що я ваша знайома, хай знають на майбутнє. Я б порозмовляла довше, але, на жаль, мушу бігти, па-а-а-а-а», — так вона собі завжди думала, проходячи біля них, бо собаки відчують, коли людина їх не боїться, принаймні так каже бабця Текля.

Бабця Текля знає все. Це вона назвала її Теркою, хоча справжнє ім'я в неї — Тереза. Терка — це по-місцевому «терен», і бабця каже, що Терезка точно така, як цей чагарник — тверда й уперта, вона вміє захищатися, але також має і прекрасне й м'яке серце, як квіт терену навесні. Бабця Текля насправді не її бабуся, це просто старенька жінка з поблизького села, а радше долини, бо села там уже немає, залишилися тільки кілька будинків і школа. Мама каже, що бабця Текля — лемкиня², це гарно звучить, трохи схоже на графіню. А тато каже, що її вивезли в часи бандерівців, але вона повернулася, і що такі люди — то кулаки³, бо не працюють у колгоспі. Забагато складних слів.

Терка часто їздить до бабці, бо мама дуже любить свою донечку, проте не має на неї сил, оскільки працює у відділі кадрів і завалена різними паперами. Мама цілий день на роботі, а коли повертається, то і вдома має роботу. Зробивши з Теркою уроки, вона готує вечерю, а потім жене доньку спати й лише тоді має час на себе, може попрацювати, попросувати, щось пришити, бо вся родина дуже швидко псує одяг.

---

2 Лемки — східнослов'янська етнічна група (чимало дослідників вважають її етнографічною групою українців), що мешкає або походить із Лемківщини (Лемковини), розташованої в карпатських Бескидах на території сучасних України, Польщі та Словаччини. — Тут і далі прим. пер., якщо не вказано іншого.

3 Кулак, куркуль — зневажлива назва заможного селянина за часів СРСР.

Коли погода погана й Терка мамі заважає, вона дає доньці книжки, бо каже, що треба багато читати, щоби пізнати світ і вирватися звідси, але тато не любить, коли Терка читає. Він нервується і кричить, що газети і книжки читають лише нероби. І через це батьки домовилися, що наразі Терка після уроків та на канікулах може їздити до бабці Теклі і в обмін на догляд возити їй їжу та продукти, які бабця вже не має сил вирощувати самотійно. Коли Терка підросла, їй підшукають якесь корисне заняття у колгоспі.

РОЗДІЛ ІІ. Жулан

Дорога знову почала підніматися, й було відомо, що за поворотом уже виднітиметься бляшана цибулька першої церкви. Будівля стояла на товстих дерев'яних стовпах і мала тільки дах із банею та хрестом. Стін у неї не було, бо їх хтось розібрав собі на опалення, коли стало холодно, а тепер без стін у неї зручно складати сіно, щоби лежало під дахом і не мокло.

Терка вже майже проминула ту церкву, аж раптом краєм ока помітила якийсь рух під дахом на великій купі нового сіна. Вона залишила велосипед біля дороги — на жаль, велосипедна підніжка давно відламалася — і вийняла з багажника бінокль. Він був дуже якісним, радянським, але важким, тому його важко було втримати нерухомо. Терка притиснула очі до окулярів бінокля й почала шукати. Нікого не було видно, лише комах, а крім них — жодного руху. Повітря пульсувало над розпеченим дахом церкви. Дівчинка поглядом ковзала вздовж контуру будівлі, із гребеня⁴ даху опустила погляд на злегка похилу стінку церковної бані, потім підняла його вгору, перестрибнула карниз і перевірила темне віконечко на вертикальній стіні дзвіниці. Там нічого не було. Вона й далі ковзала поглядом угору, наступний карниз і вигнутий літерою «s» край даху, знову

---

4 Гребінь — верхнє ребро, утворене схилами двосхилого даху.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ